

Галина Погріщук

д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,

Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету, м. Вінниця

МИТНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах євроінтеграції актуальність дослідження митної безпеки України зумовлена численними факторами, що характеризують сучасний етап розвитку країни. По-перше, євроінтеграція для України є стратегічним напрямом зовнішньої політики, що вимагає адаптації національних норм і стандартів до вимог ЄС. Це передбачає реформування митної системи, гармонізацію законодавства та імплементацію нових митних технологій, що мають значний вплив на зовнішньоекономічну діяльність. По-друге, в умовах глобалізації та зростаючої конкуренції митна політика виступає важливим інструментом забезпечення економічної безпеки країни, захисту внутрішнього ринку та стимулювання інвестицій. У цей період нагальним є питання боротьби з контрабандою та недобросовісною конкуренцією, що ставлять під загрозу економічну стабільність. По-третє, важливо враховувати виклики, які виникають у контексті війни та економічної нестабільності, що вимагає нових підходів до митної політики. Відтак дослідження митної політики України в умовах євроінтеграції є надзвичайно важливим для формування ефективних стратегій, спрямованих на інтеграцію країни до європейського економічного простору, захист її національних інтересів та підвищення конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Митна безпека України – це стан захищеності національних інтересів, економічної стабільності та правопорядку в процесі переміщення товарів і транспортних засобів через державний кордон. Вона включає заходи та засоби, спрямовані на запобігання контрабанді, незаконному обігу товарів, ухиленню від сплати митних платежів, а також захист національного ринку від недоброякісних і небезпечних товарів [1, с. 77]. Митна безпека забезпечує контроль над дотриманням законодавчих норм у сфері митної справи та протидіє соціально-економічним загрозам, пов'язаним із міжнародною торгівлею. У сучасних умовах інтеграції до європейського економічного простору митна безпека також сприяє впровадженню стандартів і практик ЄС, що покращує міжнародну співпрацю та сприяє стабільності й прозорості митних процедур.

Стан митної безпеки України в останні роки характеризується складними викликами та значними змінами, пов'язаними з процесом євроінтеграції та необхідністю адаптації до міжнародних стандартів. За ці роки Україна посилила реформування митної системи, спрямоване на забезпечення прозорості митних процедур, боротьбу з корупцією, контрабандою, ухиленням від сплати митних платежів і посилення контролю над товарами, що

переміщуються через кордон. Одним із важливих напрямів стало запровадження електронних сервісів та автоматизація митних процедур, що дозволило знизити рівень корупції та скоротити час на оформлення товарів.

Значну роль у забезпеченні митної безпеки відіграло також запровадження нових законодавчих ініціатив, гармонізованих з митними стандартами ЄС, таких як єдиний облік та обмін даними з країнами ЄС. Протягом останніх років в Україні також реалізовано комплекс заходів з удосконалення кадрової політики та навчання працівників митниці з метою підвищення їхньої компетентності та протидії корупції. Разом з тим, попри ці позитивні зміни, митна система залишається вразливою до низки загроз, пов'язаних із зовнішньоекономічними ризиками, наявністю «сірих» зон на ринку імпорту, а також проблемами в прикордонній інфраструктурі.

З початку війни в 2022 році митна система України зазнала значних навантажень і змін. Були впроваджені спрощені митні процедури для ввезення гуманітарної допомоги, стратегічних товарів та озброєння. Це, водночас, створило нові ризики для митної безпеки, оскільки частина незаконних потоків товарів могла перетнути кордон під виглядом гуманітарних вантажів.

Загалом за останні роки загрози для митної безпеки України постійно зростають, і подальша інтеграція з ЄС є як нагальною потребою, так і значною можливістю для забезпечення більш ефективного митного контролю та прозорості митних процедур [2, с. 291].

Досвід країн ЄС у забезпеченні митної безпеки може слугувати корисним прикладом для України. Кожна країна реалізує свої підходи з урахуванням специфіки економіки, географічних особливостей та рівня загроз [3].

Німеччина. Німеччина є одним із лідерів у сфері митної безпеки в ЄС, завдяки високому рівню автоматизації та впровадженню сучасних інформаційних технологій. Митна служба Німеччини використовує систему управління ризиками, яка дозволяє автоматично оцінювати ризики для кожної митної декларації. Це дозволяє працівникам митниці зосереджувати зусилля на тих товарах, які викликають найбільші підозри.

Франція. У Франції митна служба впроваджує комплексний підхід до безпеки, включаючи інтеграцію митних та прикордонних служб. Франція також акцентує увагу на захисті прав споживачів і боротьбі з підробленими товарами через запровадження стандартів безпеки. Важливим елементом є використання технологій, зокрема сканування вантажів та контроль за допомогою безпілотних літальних апаратів для перевірки важкодоступних територій.

Італія. Італія відзначається ефективною роботою у боротьбі з контрабандою та організованою злочинністю. Митна служба країни активно співпрацює з правоохоронними органами для обміну інформацією та координації дій. Крім того, Італія має спеціалізовані підрозділи, які займаються аналізом і боротьбою з ризиками на митних кордонах, що дозволяє виявляти складні схеми контрабанди.

Швеція. Швеція фокусується на інноваційних рішеннях для митного контролю, зокрема, впроваджуючи електронні платформи для декларування

товарів. Митна служба Швеції використовує алгоритми для автоматизації обробки митних декларацій, що дозволяє знизити адміністративні витрати та пришвидшити процеси. Важливим аспектом є також освітні програми для митників, які допомагають підвищити їхню кваліфікацію та знання в галузі митного законодавства.

Нідерланди. Нідерланди є важливим транспортним вузлом у Європі, тому безпека митниці має критичне значення. Нідерландська митна служба активно використовує аналіз даних і систему ризик-менеджменту для виявлення загроз. Вони також активно впроваджують міжнародні стандарти та співпрацюють з бізнесом, щоб забезпечити кращу прозорість і підзвітність.

Отже, досвід країн ЄС демонструє, що успішне забезпечення митної безпеки залежить від інтеграції сучасних технологій, ефективної співпраці між митними та правоохоронними органами, а також адаптації до швидко змінюваних умов глобалізації. Ці практики можуть стати основою для покращення митної політики України в умовах євроінтеграції.

На наш погляд, основні шляхи забезпечення митної безпеки України можна поділити на кілька ключових напрямів:

1. Гармонізація законодавства. Важливим кроком є приведення національного митного законодавства у відповідність до європейських норм і стандартів. Це включає в себе адаптацію законодавства щодо митних процедур, контроль за товаром, захист прав інтелектуальної власності та боротьбу з контрабандою. Актуалізація законодавства допоможе забезпечити прозорість та підвищити рівень відповідальності учасників зовнішньоекономічної діяльності.

2. Впровадження новітніх технологій. Використання сучасних технологій, таких як електронний документообіг, системи управління даними, аналітика великих даних та штучний інтелект, може суттєво підвищити ефективність митного контролю. Автоматизація митних процесів дозволить зменшити час на оформлення вантажів, знизити корупційні ризики і підвищити точність у виявленні потенційних загроз.

3. Посилення міжнародного співробітництва. В умовах євроінтеграції Україні важливо активізувати співпрацю з митними органами інших країн, зокрема членів Європейського Союзу. Це може включати обмін інформацією про загрози митній безпеці, спільні операції та навчальні програми для митників. Таке співробітництво дозволить Україні отримати доступ до передового досвіду і технологій у сфері митного контролю.

4. Покращення міжвідомчої взаємодії. Для ефективного забезпечення митної безпеки необхідна тісна співпраця між різними державними органами, включаючи митну службу, правоохоронні органи, прикордонну службу та інші структури. Створення єдиного інформаційного простору дозволить більш оперативно реагувати на загрози та зменшити ризики корупції.

5. Навчання та підвищення кваліфікації кадрів: Інвестиції в підготовку кадрів є ключовими для успішного впровадження нових технологій та методів роботи. Регулярні тренінги та програми підвищення кваліфікації допоможуть митникам ефективно виконувати свої обов'язки, розуміти нові ризики та

загрози, а також запроваджувати інноваційні підходи у своїй діяльності.

6. Моніторинг і оцінка ризиків: Створення системи моніторингу і оцінки ризиків є необхідним для виявлення потенційних загроз митній безпеці. Це передбачає регулярний аналіз митних декларацій, транзакцій і моделей поведінки імпортерів та експортерів для виявлення аномалій, що можуть свідчити про можливі порушення.

Таким чином, митна безпека України в умовах євроінтеграції є надзвичайно важливим аспектом національної безпеки, економічного розвитку та інтеграції до європейської спільноти. У контексті зростаючої глобалізації та активізації зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення надійного митного контролю стає критично важливим для запобігання контрабанді, відмиванню грошей, фальсифікації товарів і захисту національних інтересів. Актуальність митної безпеки України зростає на фоні необхідності адаптації до європейських стандартів, що передбачає гармонізацію національного законодавства з вимогами ЄС, впровадження новітніх технологій, а також активізацію міжнародного співробітництва з митними службами інших країн. Успішна реалізація цих заходів дозволить не лише підвищити ефективність митного контролю, а й створити прозору, стабільну та безпечну митну систему, яка відповідатиме сучасним викликам та вимогам.

Список використаних джерел:

1. Костяна О. В. Митна безпека: її сутність і місце в системі національної безпеки держави. *БізнесІнформ*. 2020. № 11. С. 76-82.
2. Мельник В. М., Руденко В. В., Євтушенко Н. М. Фіскальні ефекти митної політики України в умовах інтеграційних процесів. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2024. Вип. 20. Т. 1. С. 280-292.
3. Попівняк О. І. Міжнародний досвід забезпечення митної безпеки. *Правова освіта*. 2018. №2. URL: http://www.pravo.nauka.com.ua/pdf/2_2018/82.pdf (дата звернення: 05.11.2024).